

Motion till riksdagen 2021/22:4473

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2021/22:150 Förbud mot utvinning av kol, olja och naturgas och skärpta regler för utvinning i alunskiffer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att övergångsbestämmelser bör gälla för undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet under tiden den 1 juli 2022 t.o.m. den 1 juli 2024 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en beskrivning av hur förändringarna i förslaget förhåller sig till hushållningsprincipen och till avfallshierarkin i 15 kap. 10 § och 2 kap. 5 § miljöbalken, särskilt när det gäller råolja, skifferolja och naturgas, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minerallagen bör ändras så att ett nationellt förbud mot brytning ur alunskiffer införs och tillkännager detta för regeringen.

Kol, olja och naturgas

Gruvindustrin är en strategiskt viktig näring för Sverige, inte minst i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. En modernisering av det svenska samhället, där vi möter de miljö- och klimatutmaningar vi står inför, måste innebära att även gruvnäringen utvecklas i samklang med övriga delar av samhället.

Behovet av att ställa om till ett hållbart samhälle kommer att kräva nya ämnen och material. Sverige har med sin gruvindustri goda chanser att gå före i den utvecklingen, inte minst vad gäller ny teknik för energilagring. Samtidigt har gruvbrytning en mycket stor påverkan på miljö och omgivande samhällen. Det innebär att samhällsnyttan även

måste omfatta klimat- och miljöåtgärder för att minska miljöskadlig påverkan på omgivningen.

Regeringen föreslår i sin proposition ett förbud mot utvinning av kol, olja och naturgas, då kol, olja och naturgas utgör den huvudsakliga källan till utsläpp av växthusgaser på global nivå. I samband med det vill man inte heller att stenkol, olja och gasformiga kolväten ska räknas till koncessionsmineralen. Regeringen föreslår också ett mindre undantag för forskningsändamål och att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2022 men att de tillstånd som utfärdats innan dess ska fortsätta att lyda under den gamla lagen. Regeringen föreslår även en skärpning av lagstiftningen angående brytning ur alunskiffer genom en lämplighetsprövning och att det ska införas en skyldighet för bergmästaren att efter samråd med länsstyrelsen underrätta Statens jordbruksverk respektive Skogsstyrelsen om bearbetningen kan antas medföra väsentlig skada på jord- eller skogsbruket.

Vänsterpartiet välkomnar regeringens förslag angående förbud av utvinning av kol, olja och naturgas. I augusti 2021 publicerade Intergovernmental Panel of Climate Change (IPCC) rapporten Den naturvetenskapliga grunden. Den konstaterar att klimatkrisen är här och att klimatförändringen går snabbare än vad man bedömde i sin senaste översiktsrapport 2013. De extrema väderhändelser som varit frekventa de senaste åren – extremtorka, översvämningar och orkaner – har enligt rapporten ökat i frekvens och blivit värre på grund av människans utsläpp av växthusgaser. Koldioxidhalten är för närvarande högre än vad den varit någon gång under de senaste 2 miljoner åren. Klimatkrisen är akut och en ödesfråga för mänskligheten. För att Sverige ska nå de målsättningar som är bundna till det klimatpolitiska ramverket samt leva upp till Parisavtalets ambition om begränsning till 1,5 °C krävs ett åtgärds paket med massiva investeringar och styrmedel som innebär en kraftig politisk kursändring. Att förbjuda utvinning av kol, olja och naturgas blir därför en viktig signal. För att nå klimatmålen måste de flesta av de globalt sett kända fyndigheterna av fossila bränslen stanna i marken.

Även om regeringens förslag inte direkt omfattar prospektering kommer det förhoppningsvis att göra prospektering av dessa resurser ointressant. Vänsterpartiet har åsikter om hur reglerna kring prospektering generellt behöver förändras men tycker att förslagen i propositionen är tillräckliga i det här fallet, även om vi kommer att vara uppmärksamma på hur utvecklingen kommer att se ut efter förbudets ikraftträdande.

Regeringen föreslår att lagändringen inte ska gälla de tillstånd som redan är utfärdade. Det finns i dagsläget inte något företag som har undersökningstillstånd för olja eller gas i Sverige, men det finns en del pågående tillståndprocesser. Vänsterpartiet delar inte regeringens bedömning utan anser att förbudet bör gälla för alla. Den nya lagstiftningen behöver innebära ett slut för utvinning av kol, olja och naturgas i hela landet, oavsett när man påbörjade sin tillståndprocess. Med det sagt vill Vänsterpartiet se en övergångsperiod för de som nu är i en påbörjad tillståndprocess. Under två år ska de få möjlighet att avveckla sina åtaganden innan den nya lagen träder i kraft även för dessa.

Övergångsbestämmelser bör gälla för undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet under tiden den 1 juli 2022 t.o.m. den 1 juli 2024. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Naturvårdsverket tillsammans med en del andra remissinstanser pekar på att det är oklart hur regeringen menar att de nya bestämmelserna påverkar och förhåller sig till hushållningsprincipen och till avfallshierarkin i 15 kap. 10 § och 2 kap. 5 § miljöbalken.

Vänsterpartiet ställer sig också frågande till det och vill därför att regeringen ska återkomma med vidare beskrivning.

Regeringen bör återkomma med en beskrivning av hur förändringarna i förslaget förhåller sig till hushållningsprincipen och till avfallshierarkin i 15 kap. 10 § och 2 kap. 5 § miljöbalken. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet välkomnar regeringens bedömning att Statens jordbruksverk respektive Skogsstyrelsen bör bli underrättade om bearbetningen kan antas medföra väsentlig skada på jord- eller skogsbruket. Vänsterpartiet kommer också att följa utslaget av den nya konsultationsordningen rörande det samiska folket i relation till gruvverksamhet i landet.

Alunskiffer

Utöver förbudet mot utvinning av kol, olja och gas föreslår regeringen skärpta regler för brytning ur alunskiffer. Alunskiffer är en bergart som återfinns i stora delar av Sverige – i Skåne, Västergötland, Östergötland, Närke och Öland, men även i fjällkedjan och södra Östersjön. Alunskiffer innehåller en hög halt av organiskt material och ett antal ämnen och metaller som betraktas som särskilt nödvändiga för samhället, s.k. koncessionsmineral, såsom molybden och nickel. Även viss möjlighet till utvinning av skiffergas kan göra marken intressant för exploatering. Dessutom skapar det ökade behovet av elektrifiering av bl.a. transportsektorn och industrin ett nytt intresse för metaller som kan användas för tillverkning av flödesbatterier, t.ex. vanadin.

Samtidigt medför brytning ur alunskiffer stora miljörisker. Bland annat kan tungmetaller och radioaktiva ämnen frigöras, vilket utgör ett allvarligt hot mot både grund- och ytvatten. Riskerna med brytning ur alunskiffer är stora oavsett vilka naturresurser man utvinner: nickel, zink, uran, skiffergas eller andra tillgångar. Alunskiffer är dessutom en kalkrik bergart, vilket gör att den ofta återfinns i områden med särskilt bördig jordbruksmark. Tillgången på just jordbruksmark är en viktig komponent för svensk livsmedelsförsörjning, inte minst med tanke på behovet av en ökad självförsörjningsgrad. Ett stort antal kommuner och flertalet miljöorganisationer har under lång tid varnat för brytning ur just alunskiffer.

Regeringen menar i sitt förslag att man inte kan förutse den tekniska utvecklingen, och därav vill man inte stänga dörren då det kan komma metoder som tillåter brytning utan hög risk för miljö- och klimatskada i framtiden. Några sådana metoder finns dock inte i dag. Vänsterpartiet menar att riskerna med brytning ur alunskiffer är för stora, och det finns i dag inget sätt som garanterar en säker brytning. Brytning ur alunskiffer bör därför förbjudas.

Minerallagen bör ändras så att ett nationellt förbud mot brytning ur alunskiffer införs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Birger Lahti (V)

Ulla Andersson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ali Esbati (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Cicie Weidby (V)